

ségességéről tanácskozott, s ez alkalommal egy műemlékvédő alapítvány létrehozásáról is döntés született (Uo. 33). Anyagilag támogatta az aracsi pusztatemplom restaurálását, ahol éveken át régészeti ásatásokat is végeztetett. (Uo.)

A 18. század végétől az eleméri birtokon számos vadászatot, vadászkutya-versenyt, „téli találkozót”, szánversenyt, billiárdtornát, teniszversenyt, tekeversenyt, kutyakiállítását, de háztartási meg szabás-varrás tanfolyamokat is szerveztek. (Uo. 33–60).

Az egyik legemlékezetesebb rendezvényre 1833. július 13-án került sor, amikor Kiss Ernő születésnapján, 1833-ban az eleméri kastélyban vendégszerepelt a Temesvári Színház a Nyáréji álom című darabbal. (Uo. 86)

Az eleméri kastély egykori jeles látogatói között volt Benjamin Constant de Rebecque (1767–1830) francia politikus, író és filozófus, Friedrich Jacobi (1743–1819) német filozófus és költő, Christoph Martin Wieland (1733–1813) német író és költő, Friedrich Gottlieb Klopstock (1724–1803) vallásos verseiről híres német költő, Heinrich Friedrich Stein (1757–1831) báró, német kereskedelmi miniszter, Daniel Konstantin (1798–1873) jeles portréfestő, Jan Kubelik (1880–1940) híres hegedűművész, Andrassy Tivadar (1857–1905) festő, Lauka Gusztáv (1818–1902) író és mások. (Uo.11–112).

Zárszó

A főként marhakereskedelemből meggazdagodott, császári hadiszállítóként is megbecsült bánáti magyar-örmények a 18. század végén alapozták meg uradalmait, amelyekre megfelelő számú munkaerőt is telepítettek s így indulhatott el – a török kiűzése utáni kietlen, mocsaras és egészségtelen vidéken – egy lassú, fokozatos gazdasági fejlődés, amely a 19. század első felében már

nagyobb lendületet adott a művelődési élet kibontakozásának is. A bánáti örmény családoknak a 18. század végén és a 19. század elején úttörő szerep jutott a mocsarak lecsapolásában, az utak rendezésében meg a korszerű mezőgazdasági termelés megszervezésében, ám a 19. század második felétől, a mezőgazdasági termelés mind nagyobb térhódításával, s a szarvasmarha-tenyésztés és marhakereskedelem háttérbe kerülésével a bánáti magyar-örmény családoknál is bizonyos „életviteli szerkezetváltás” állt be. A nagybirtokok már nem hoztak gyors és látványos jövedelmet, inkább csak társadalmi, azaz közéleti tekintélyt, amelyet a bánáti magyar-örmény családok vegyesházasságaik meg jótékonykodásuk révén csak növeltek. A 19. század második felétől kitapintható volt náluk a közéleti pályák felé való fordulás, amely a fokozott asszimilációval és polgárosodással párhuzamosan folyt. Különösen a jogi pálya nyújtott akkortájt érvényesülési lehetőséget a számukra, s fiktív annak köszönhetően épültek be a bánáti magyar-örmény családok rátermettebb tagjai Torontál vármegye adminisztrációjába. Ott tehetségük révén felkapaszkodtak a hivatali létra minden fokára, az aljegyzőtől a főispánig. Egyesek eljutottak az országgyűlési képviselőségig, sőt miniszteri széket is kaptak.

Szorgalmas gazdasági, közéleti és művelődési tevékenységük érezhetően és látványosan fejlesztette Bánátot, méghozzá a legfontosabb időszakban: az újraszerveződés, az újraindítás nehéz, ellentmondásoktól sem mentes korszakában. Nélkülük Bánát 19. századi fejlődése mindenképpen lassúbb ütemű s más irányú lett volna, művelődési élete pedig, meggyőződésünk szerint érezhetőbben szegényebb.

(*Délkelet-Európa – South-East Europe International Relations Quarterly*, Vol. 4. No. 1. (2013 tavasz) 11 p.

Harc és győzelem a törökök felett

1664. augusztus 1-jén az egyesült európai keresztény seregek Raimund Montecuccoli vezetése alatt legyőzték a Köprili Ahmed vezette oszmán inváziós csapatokat. 350 éve megtört a török birodalom Európát felfaló terjeszkedése. Szentgotthárd és Nagyfalú (Mogersdorf) együtt ünnepelt és emlékeztetett.

Nemzetközi konferenciával és négynapos kulturális rendezvénnyel emlékeztek meg a Szentgotthárdi csata 350. évfordulójáról. A korábbi szembenálló felek minden résztvevője ott volt a csata helyszínén.

„Itt egymás testvérei mind, a burgundok, franciák, hollandusok, Karinthya, Csehország és Lipót császár nemes ifjai...” írta Rainer Maria Rilke az *Ének Rilke Kristóf zászlótartó szerelméről, haláláról* című dramaturgikus költeményében. Éppen száz éve írt belőle operát a magyar származású zeneszerző, *Kazimir von Pászthory*.

Mint *Huszár Gábor*, Szentgotthárd polgármestere elmondta: a 350 éves jubileumhoz méltó kezdetet jelentett az opera bemutatása *Várady Mária színművész és Szilasi Alex zongoraművész* avatott játékában. *Szőke István* rendező részt vett a patinás Refektórium alkotó helyszínének megteremtésében. *Dr. Székely András Bertalan* minisztériumi főtanácsadó rangos bevezetőjével megidézte a csata történelmi valóságát. Az Erdélyi Örmény Gyökerek Füzetek olvasótáborára már ismeri ezt a gondos és alapos bevezetőt, mert az MTA bemutató után közze tettük. (2013. júl–aug. 21-23. oldal.)

Nagy örömről ezúttal Szentgotthárdon, a ciszterci apátság ősi kolostorában csendült fel a régi idők megrázó háborús áldozatáról szóló ének. Lenyűgözően szép freskó alatt, a kiváló akusztikájú Refektóriumban, soknyel-

Szőke István, Várady Mária és Huszár Gábor

vű közönség előtt. A zene és költészet nem ismert határokat. A közönség hosszasan tartó vastappsal köszönte meg az előadást. Huszár Gábor polgármester úr átadta Várady Máriának Szentgotthárd város ajándékát, a csata emlékére készített kompozíciót, mely eredeti Tiffany-üvegből készült és eredeti Rába-kavicsot is magába foglal, – jelezve, hogy a keresztény seregeket a megáradt Rába is segítette győzelemre.

Nekünk, örményeknek különösen fontos-kedves hely Szentgotthárd. A város határából látható az osztrák oldalon 50 éve állított hatalmas kereszt.

Léleképítő szép programok sorozata négy napon át gazdagította mind a város lakóit, mind a *Történelmi Napok* résztvevőit, látogatóit. Hagyományörzésből példát mutatott a Rába-parti város.

VM